

HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ - HÀNH CHÍNH QUỐC GIA HỒ CHÍ MINH
VIỆN KINH TẾ
TS. NGUYỄN MINH QUANG
TS. ĐOÀN XUÂN THỦY
(Đồng chủ biên)

CHÍNH SÁCH
ỨNG PHÓ
KHỦNG HOẢNG
KINH TẾ
CỦA
VIỆT NAM

(Sách tham khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
Hà Nội - 2010

Tập thể tác giả:

TS. Nguyễn Minh Quang (đồng chủ biên)

TS. Đoàn Xuân Thuỷ (đồng chủ biên)

PGS.TS. Nguyễn Thị Như Hà

PGS.TS. Nguyễn Đình Kháng

PGS.TS. Nguyễn Văn Hậu

PGS.TS. Hoàng Thị Bích Loan

TS. Phạm Thị Túy

Th.S. Ngô Tuấn Nghĩa

CN. Trần Minh Ngọc

CHÚ DẪN CỦA NHÀ XUẤT BẢN

Cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới diễn ra từ những tháng cuối năm 2008 và đầu năm 2009 bắt đầu từ Mỹ và lan nhanh sang các nước lớn như Nhật, Pháp, Đức... diễn biến rất phức tạp, bùng nổ mạnh mẽ trong các ngành, lĩnh vực như tài chính, ngân hàng, bất động sản v.v.. Trước bối cảnh tác động của khủng hoảng kinh tế thế giới đến Việt Nam, Chính phủ đã ban hành hệ thống các chính sách ứng phó nhằm duy trì ổn định kinh tế vĩ mô, điều đó thể hiện sự linh hoạt của Chính phủ trong điều hành kinh tế mặc dù chúng ta chưa có nhiều kinh nghiệm về ứng phó với tác động của khủng hoảng kinh tế thế giới.

Đáp ứng nhu cầu của bạn đọc có được tư liệu tham khảo trong việc tìm hiểu các nội dung cơ bản về chính sách ứng phó với khủng hoảng kinh tế của Nhà nước ta, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia xuất bản cuốn sách: ***Chính sách ứng phó với khủng hoảng kinh tế của Việt Nam***. Cuốn sách do tập thể tác giả của Viện Kinh tế, Học viện Chính trị và hành chính quốc gia Hồ Chí Minh biên soạn dựa trên cơ sở nguồn số liệu, tư liệu chính thức đã được công bố, có sự phân tích, kế thừa, bổ sung nhằm bước đầu đánh giá thành công của những chính sách ứng phó khủng hoảng kinh tế của Việt Nam và chỉ ra những vấn đề cần tiếp tục hoàn thiện và

những nguyên nhân, giải pháp khắc phục. Trong quá trình biên soạn và xuất bản, mặc dù các tác giả và Nhà xuất bản đã hết sức cố gắng nhưng cuốn sách có thể còn có những khiếm khuyết nhất định. Vì vậy, rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến của bạn đọc để trong lần tái bản sau cuốn sách được hoàn chỉnh hơn.

Xin giới thiệu cuốn sách với bạn đọc.

Tháng 3 năm 2010

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

MỞ ĐẦU

Khủng hoảng kinh tế là căn bệnh luôn tồn tại và đi kèm với sự vận động, và phát triển của chủ nghĩa tư bản. Lịch sử đã chứng minh điều đó. Ngày nay, trong điều kiện của thế giới hiện đại, khủng hoảng kinh tế được biểu hiện dưới nhiều hình thức khác nhau: khủng hoảng kinh tế khu vực; khủng hoảng dầu mỏ; khủng hoảng tài chính tiền tệ; khủng hoảng môi trường v.v.. Diễn biến các cuộc khủng hoảng ngày càng khốc liệt, sức lan toả nhanh và vùng chịu ảnh hưởng ngày càng lớn.

Cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới diễn ra từ những tháng cuối năm 2008 và đầu năm 2009, bắt đầu từ Mỹ, sau đó lan nhanh sang các nước lớn như Nhật, Pháp, Đức... và các nền kinh tế khác. Diễn biến của khủng hoảng kinh tế lần này rất phức tạp, bùng nổ mạnh mẽ trong các ngành, lĩnh vực: tài chính, ngân hàng, bất động sản và công nghiệp chế tạo ô tô v.v. vốn được coi là nhạy cảm, siêu lợi nhuận, tưởng như có thể trụ vững trong mọi hoàn cảnh bất lợi nhất. Điều đó đã và đang đặt ra nhiều câu hỏi cần lời giải đáp.

Các lý thuyết kinh tế học hiện đại trước đây thường đưa ra những kết luận khẳng định vị thế của các tập

đoàn kinh tế siêu cường, về khả năng thích nghi và phát triển trong điều kiện của cách mạng khoa học công nghệ hiện đại v.v.. Sự đổ vỡ quá bất ngờ và to lớn đối với chính những chủ thể kinh tế có lịch sử phát triển ổn định hàng thế kỷ, v.v. đã đặt ra vấn đề cần kiểm chứng lại những lý thuyết trên.

Để đối phó với khủng hoảng, các quốc gia, các tổ chức kinh tế thế giới và khu vực, từ những mức độ khác nhau đều đã thực hiện hàng loạt các biện pháp, chính sách mạnh để giải cứu nền kinh tế. Nhưng tựu trung lại, những biện pháp chính sách chủ yếu là dùng ngân sách nhà nước để hỗ trợ cho các ngành, các lĩnh vực kinh tế duy trì sự ổn định và phát triển.

Về mặt lý thuyết, các trường phái kinh tế, các học giả kinh tế trên thế giới cũng nhìn nhận và xem xét lại các lý thuyết kinh tế đặt trong bối cảnh lịch sử mới của thế giới, nhằm luận giải một cách thuyết phục nguyên nhân của khủng hoảng tài chính thế giới lần này, từ đó đề xuất phương hướng và giải pháp khắc phục.

Việt Nam chịu tác động của khủng hoảng kinh tế không nhỏ khi nền kinh tế nước ta đang hội nhập sâu, rộng vào nền kinh tế toàn cầu, nhất là các lĩnh vực đầu tư, xuất nhập khẩu, tài chính và lan toả sang các lĩnh vực khác. Nhằm ứng phó với khủng hoảng, từ kinh nghiệm lãnh đạo và chỉ đạo thực tiễn của Đảng Cộng sản Việt Nam trong thời kỳ đổi mới, Chính phủ đã thực hiện các biện pháp, chính sách thiết thực và quyết liệt, tập trung vào các vấn đề kinh tế vĩ mô: chính sách đầu

tư, chính sách thuế, chính sách tiền tệ tín dụng, chính sách an sinh xã hội v.v. và thực hiện ngay trong năm 2009. Các chính sách, biện pháp mà Chính phủ thực hiện đã phát huy hiệu quả, nhận được sự ủng hộ và đồng thuận xã hội cao. Để tổng kết đánh giá những chính sách trên, nghiêm túc chỉ ra những kết quả đạt được và những vấn đề đặt ra cần tiếp tục bổ sung hoàn thiện, đã có rất nhiều hội thảo khoa học, các chuyên đề và đề tài nghiên cứu về vấn đề này ở các cấp độ khác nhau. Trong khung khổ cho phép, tập thể tác giả Ban Kinh tế chính trị - Viện Kinh tế - Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh tập trung nghiên cứu phân tích đánh giá chính sách ứng phó khủng hoảng kinh tế của Việt Nam dưới cách tiếp cận phân tích từ kinh tế chính trị. Trên cơ sở nguồn số liệu, tư liệu chính thức đã được công bố, có sự phân tích kế thừa, bổ sung nhằm bước đầu đánh giá thành công của những chính sách ứng phó khủng hoảng kinh tế của Việt Nam và chỉ ra những vấn đề cần tiếp tục hoàn thiện và nguyên nhân.

Với tất cả những cố gắng của tập thể tác giả, nhưng do yêu cầu về thời gian và tính thời sự của cuốn sách cũng như cách tiếp cận và nguồn tư liệu... nên nội dung cuốn sách mới chỉ là những suy nghĩ phác thảo đánh giá ban đầu và sẽ còn nhiều thiếu sót.

Tập thể tác giả rất mong nhận được ý kiến đóng góp, chia sẻ của các nhà khoa học và những người quan tâm đến những vấn đề này.

Tập thể tác giả

www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn

Phần thứ nhất

KHỦNG HOẢNG KINH TẾ THẾ GIỚI VÀ CHÍNH SÁCH CỦA VIỆT NAM

I. KHÁI QUÁT CHUNG VỀ KHỦNG HOẢNG KINH TẾ THẾ GIỚI NĂM 2008-2009

1. Sự bùng nổ của khủng hoảng

Cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới những tháng cuối năm 2008 đầu năm 2009 ở Mỹ, bắt nguồn từ chính sách cho vay tín dụng dưới chuẩn (Subprime, hay còn gọi là tín dụng thế chấp rủi ro cao đối với thị trường bất động sản), với chính sách tiền tệ nới lỏng, "đồng USD rẻ" duy trì trong thời gian dài của Chính phủ Mỹ, trong khi thiếu cơ chế giám sát chặt chẽ của Chính phủ, đã dẫn đến sự hình thành "siêu bong bóng" tài chính và bất động sản. Cùng với sự phát triển của nhiều dịch vụ và sản phẩm tài chính mới trong lĩnh vực tài chính ngân hàng, những biến đổi các khoản cho vay thành công cụ đầu tư, tạo điều kiện cho thị trường tín dụng phục vụ cho thị trường bất động sản và đã trở thành sân chơi

cho nhiều nhà đầu tư trong và ngoài nước. Sự phá sản của các tập đoàn tài chính như “Fannie Mae” và “Freddie Mac” và các ngân hàng lớn như “Lehman Brothers” (ngân hàng đầu tư lớn thứ năm của Mỹ), “City Bank Group” đã dẫn đến sự đổ vỡ dây chuyền. Đã có gần 1.200 ngân hàng Mỹ nộp đơn xin trợ cấp từ Chương trình hỗ trợ của Chính phủ để tránh lâm vào khủng hoảng. Tình hình hai tháng đầu năm 2009 đã có 16 ngân hàng Mỹ bị giải thể. Và theo Tập đoàn Bảo hiểm tiền gửi Liên bang Mỹ (FDIC) báo cáo về thực trạng ngành Ngân hàng Mỹ ngày 26-02-2009: số ngân hàng đối mặt với khả năng bị giải thể tính tới quý IV năm 2008 đã lên tới mức cao nhất trong vòng 15 năm trở lại đây; gồm 252 ngân hàng, tăng dần gấp rưỡi so với con số 171 ngân hàng trong bản danh sách công bố vào cuối quý III-2008. Đây là số ngân hàng Mỹ bên bờ vực đổ vỡ cao nhất kể từ năm 1995 trở lại đây, chiếm khoảng 3% trong tổng số khoảng 8.500 ngân hàng và tổ chức tiết kiệm mà FDIC đang đứng ra bảo hiểm.

Tình trạng khó khăn, đổ vỡ trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng đã lan toả sang các ngành sản xuất kinh doanh như công nghiệp ô tô, xây dựng v.v.. Kinh tế Mỹ lâm vào tình trạng suy thoái với tốc độ nhanh, tăng trưởng kinh tế quý III-2008 ở mức 0,3%, quý IV-2008 là 6,2% (ước tính ban đầu là 3,8%). Mức chi tiêu của người tiêu dùng, là khoản đóng góp tới hai phần ba vào sự tăng trưởng kinh tế Mỹ bị suy giảm mạnh nhất kể từ năm 1980 đến nay. Thâm hụt ngân sách liên bang trong năm